

Riskli Davranışlar, Ahlaki Uzaklaşma ve Algılanan Sosyal Destek Arasındaki İlişkinin İncelenmesi¹

Müfide Merve YAZICIOĞLU COŞGUN² Mücahit KAĞAN³

²Öğr. Gör., Bayburt Üniversitesi, Aydıntepe MYO, Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri, Bayburt, Türkiye

mervevazicioglu@bayburt.edu.tr (Sorumlu Yazar/Corresponding Author)

³Prof. Dr., Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Eğitim Bilimleri, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, Erzincan, Türkiye
mkagan@erzincan.edu.tr

Makale Bilgileri

ÖZ

Makale Geçmişi

Geliş: 21.03.2023

Kabul: 21.08.2023

Yayın: 30.09.2023

Anahtar Kelimeler:

Riskli Davranışlar
Zararlı Madde Kullanımı
Algılanan Sosyal Destek
Ahlaki Uzaklaşma

Bu çalışma; üniversite öğrencilerinde görülen riskli davranışların, ahlaki uzaklaşma ve algılanan sosyal destek kavramları ile ilişkisini incelemeyi amaçlamaktadır. Riskli davranışlar, bireylerin hayatlarını olumsuz yönde etkileyen ve onlar için risk içeren davranışlarını açıklayan bir kavram olarak görülmektedir. Riskli davranışlar, özellikle ergenlik ve geç ergenlik dönemindeki bireylerde daha fazla görülen bir durum olarak karşımıza çıkabilmektedir. Bu nedenle bu çalışmada üniversite öğrencileri ile çalışılması uygun görülmüştür.

Çalışmaya katılan grup, 2019-2020 öğretim yılında Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi'ne bağlı beş farklı fakültede öğrenim gören 646 üniversite öğrencisinden oluşmaktadır. Araştırma modeli nicel olup ilişkisel yöntem ile çalışma yürütülmüştür. Riskli davranışların ahlaki uzaklaşma ve algılanan sosyal destek yordayıcı değişkenleri tarafından ne düzeyde yordandığı incelendiğinden ilişkisel çözümleme yöntemlerinden çoklu doğrusal regresyon analizi ve bağımsız örneklemelerde t testi kullanılmıştır.

Yapılan analizler sonucunda erkek öğrencilerin kadın öğrencilerden daha fazla riskli davranış sergiledikleri tespit edilmiştir. Ayrıca üniversite öğrencilerinde ahlaki uzaklaşma değişkeninden elde edilen puanın artması durumunda, riskli davranış tüm alt boyutlarında da artışa sebep olduğu tespit edilmiştir. Nitekim özel insandan algılanan sosyal desteğin artmasının bazı riskli davranışları arttırdığı, aile ve arkadaş desteğinin artmasının ise bazı riskli davranışları azalttığı tespit edilmiştir. Ahlaki uzaklaşma ve algılanan sosyal destek %28 ile %3 arasında riskli davranış alt boyutlarını açıklamaktadır.

Examining the Relationship Between Risky Behaviors, Moral Disengagement and Perceived Social Support

Article Info

ABSTRACT

Article History

Received: 21.03.2023

Accepted: 21.08.2023

Published: 30.09.2023

Keywords:

Risky Behaviors
Substance Use
Perceived Social Support
Moral Disengagement

The aim of this study is to examine the relationship between risky behaviors observed in university students and the concepts of moral distancing and perceived social support. Risky behaviors are seen as a concept that explains the behaviors that negatively affect the lives of individuals and that involve risk for them. Risky behaviors may be encountered more frequently, especially in individuals in adolescence and late adolescence. For this reason, it was deemed appropriate to work with university students in this study.

The group participating in the study consists of 646 university students studying in five different faculties of Erzincan Binali Yıldırım University in the 2019-2020 academic year. The research model is quantitative and the study was conducted with the relational method. Since the predictive variables of moral distancing and perceived social support predict the level of risky behaviors, multiple linear regression analysis from relational analysis methods and t test in independent samples were used.

As a result of the analysis, it was determined that male students exhibited more risky behavior than female students. In addition, it has been determined that if the score obtained from the moral disengagement variable increases in university students, it causes an increase in all sub-dimensions of risky behavior. As a matter of fact, it has been determined that increasing perceived social support from special people increases some risky behaviors, while increasing family and friend support reduces some risky behaviors. Moral disengagement and perceived social support explain between 28% and 3% of risky behavior sub-dimensions.

Atf/Citation: Yazıcıoğlu Coşgun, M.M. ve Kağan, M. (2023). Riskli Davranışlar, Ahlaki Uzaklaşma ve Algılanan Sosyal Destek Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi (AKEF) Dergisi*, 5 (2), 402-419.

"This article is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) (CC BY-NC 4.0)"

¹Bu çalışma yazar tarafından daha önce yayımlanan yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

GİRİŞ

Riskli davranışlar, bir bireyin kişisel gelişimini engelleyen, birey ve çevresi için istenmeyen sonuçlara yol açan davranışlar şeklinde tanımlanmaktadır (Jessor vd., 1991). Bireyin bu tür davranışlar sergilemesinin nedeni arkadaşlarına, çevresine veya kendisine meydan okuma isteği, bireyin arkadaş çevresindeki rekabet ortamı ve bir gruba ait olma çabası gibi faktörler olabilir. Riskli davranış sergilendiğinde bireyin elde ettiğini düşündüğü bazı kazanımlar ise bu tür davranışları sergileme sıklığını arttırabilmektedir. Bu kazanımlar; bireyin yetişkin gibi görünme isteği, kendini kanıtama arzusu, cesaret gösterisi ve hissedilen heyecan duygusu gibi durumlar olup aslında kazanım gibi görünen ama zamanla sıkıntılara yol açan sözde kazanımlardır (Jessor vd., 1991; Zuckerman, 2007). Görüldüğü üzere riskli davranışların ortaya çıkmasında gerek öncesinde gerekse sonrasında görülen birtakım faktörler neden olabilmektedir.

Bireylerde risk içeren davranışların ortaya çıkma sebeplerinde birçok faktörün bulunmaktadır. Bu durum bireylerde tek bir türde riskli davranışta bulunma olasılığını da azaltmaktadır. Bu nedenle riskli davranışlar genelde birbirini tetikleyen ve bir arada görülen birkaç davranıştan oluşmaktadır. Örneğin gençlerde sigara kullanımı yaygındır ve sigara kullanan gençlerin oldukça büyük bir yüzdesinin (%85) başka riskli davranışları da sergileme olasılığı olduğu tespit edilmiştir (Ögel, 2007). Bu durum riskli davranışların birçok alt boyutta incelenmesine neden olmuştur.

Alanyazında riskli davranışların; anti-sosyal davranışta bulunma (Jessor, 1991) sigara, madde ve alkol gibi zararlı maddeleri kullanma, intihar eğilimi, kötü beslenme alışkanlıklarına sahip olma (Gençtanırım, 2014), okulu terk etme davranışı sergileme (McWhirter vd., 2004; Akt: Gençtanırım Kuru, 2010), riskli cinsel davranışta bulunma (Yılmazçetin Eke, 2007; Erdoğan, 2007), kendine zarar verme ve evden kaçma (Ögel, 2007) gibi alt başlıklarda incelendiği görülmektedir. Bu alanlara günümüz değişen şartlarının getirisi olarak her geçen gün yenilerinin de eklendiği görülmektedir. Bu duruma örnek olarak internet-teknoloji bağımlılığı (Dowell vd., 2009; Tarı Cömert, 2007) ve dijital oyuna olan bağımlılık (Yalçın Irmak ve Erdoğan, 2015) riskli davranışı sayılabilir.

Riskli davranış türlerine alanyazın ışığında bakıldığında; gençlerin her an karşı karşıya kalabilecekleri birçok türü olduğunu görmekteyiz. Gençler riskli davranışlarla o kadar iç içedir ki, riskli davranış sergilemek bazı gençlerin yaşamlarının vazgeçilmez haline gelebilir (Alikışıfoğlu, 2008). Bu durum gençlerde adeta bir yaşam biçimine dönüşebilir. Riskli davranışların hangi gençler üzerinde yaşam biçimi haline gelecek kadar risk teşkil ettiği konusu incelendiği zaman, bu durumun bazı faktörlerden dolayı kaynaklandığı düşünülmektedir. Bunlar; bireylerin yaşadıkları baskın kültürel değerler, toplumsal yapı, bireylerin genetik, biyolojik alt yapısı (Alikışıfoğlu, 2008), ebeveyn ilişkileri (Mancini ve Huebner, 2004), sosyoekonomik durum (Racz, McMahon ve Luthar, 2011) ve gelişimsel süreçleri ile ilişkili olabilir (Uludağlı ve Sayıl, 2009; Fırat vd., 2016). Ancak bu durum tam anlamıyla tespit edilememektedir. Bu nedenle riskli davranış nedenlerinin karmaşık yapısı alanyazındaki çalışmalar ışığında çözülmeye çalışılmaktadır.

Nitekim bu çalışmada da riskli davranışa neden olan durumlar tespit edilerek alanyazına katkı sağlamak amaçlanmıştır. Riskli davranışların nedenlerine açıklama getirmeye çalışan ve riskli davranışların kuramsal alt yapısını ele alan Problem Davranış Kuramı, alanyazında riskli davranışlarla ilgili olarak oldukça dikkat çeken kuramlardan biri olarak sayılabilir. Bu kuram bireylerin “niçin” riskli davranışlar sergilediklerine bir açıklama getirmeye çalışmaktadır (Shapiro vd., 1998). Jessor ve arkadaşları (2003)’na göre bireyler aslında bir amaca ulaşmak için risk alırlar. Risk içeren bu davranışlara riskli davranışlar denmektedir. Bireylerin risk içeren davranışlarda bulunması bazı durumlarda bireyselleşme ve özgürleşme sürecine fayda sağladığı için de gerçekleştirilebilmektedir. Ancak çoğunlukla riskli davranışlar, bireylerin yaşamlarını olumsuz yönde etkileyen ve istenmeyen sonuçlara neden olan ve kişinin psikolojik yönden, sosyal ve fiziksel yönden zarar görmesine neden olabilen davranışlardır (Zuckerman, 2007).

Problem Davranış Kuramı’na göre davranışın meydana gelmesinde üç ana sistem etkilidir. Bunlar Kişilik Sistemi, Algılanan Çevresel Sistem ve Davranış Sistemidir. Bireylerde herhangi bir davranışın

ortaya çıkmasında bu üç sistem birbirini doğrudan etkilemektedir. Bu sistemler kendi içinde hem risk faktörleri hem de koruyucu faktörler denilen yapıları bulundurmaktadır. Koruyucu faktörler, bireylerin riskli davranış gösterme olasılıklarını azaltan ve onları riskli davranışlara karşı koruyan faktörlerdir. Risk faktörleri ise, bireylerin riskli davranışta bulunma durumunu artıran faktörlerdir. Yukarıda bahsedilen her üç sistem de içerisinde koruyucu faktörler ve risk faktörlerini barındırmaktadır (Jessor vd., 1991).

Riskli davranışlar, davranış sistemi içerisinde yer almaktadır ve diğer iki sistem riskli davranışları etkilemektedir. Davranış sistemi; toplum açısından endişe kaynağı olan, toplumun kurallarının hiçe sayılmasına neden olan ve bireylerin onaylanma ihtiyacından dolayı ortaya çıkan riskli davranışları içerisinde barındırmaktadır. Toplum bu davranışlarla baş edebilmek için hapis cezasına varana kadar bir ceza sistemi kullanır. Kişilik sistemi; bireylerin değerleri, tutumları, beklentileri, yönelimleri, inançları ve benlik gibi bir dizi birbiriyle ilişkili olan ve bilişsel ve sosyolojik birtakım değişkenlere bağlı olarak farklılaşan yapılarıdır. Bu faktörler riskli davranışların oluşmasına neden olabilmektedir. Algılanan sosyal çevre sistemi ise; bireylerin diğer bireylerle olan sosyal etkileşimlerini ve ilişki bağlamını, algıladıkları ortamdaki farklı olarak daha büyük sosyal bir yapı içerisinde inceleyen sistemdir (Jessor, 1991; Jessor vd., 1991; Jessor vd., 2003). Görüldüğü üzere riskli davranışlar birçok faktörden etkilenmektedir ve bu faktörlerin bazıları bireyi korurken bazıları bireyleri riskli davranışa itebilmektedir. Problem Davranış Kuramı temel alınarak alanyazın incelendiğinde, bireylerin riskli davranış sergileme eğilimleri üzerinde etkili olabilecek iki kavram karşımıza çıkmaktadır. Bunlar bireylerin kişilik sistemleri ile ilgili olabilecek olan ahlaki uzaklaşma kavramı ve çevresel sistemlerini algılama biçimi sayılabilecek olan algılanan sosyal destek kavramıdır.

Ahlaki uzaklaşma ilk olarak Bandura tarafından ele alınan bir kavramdır. Alanyazın incelendiğinde bu kavramın ahlaki kayıtsızlık (Yavuz Birben, 2019), ahlaki geri çekilme (Yalçın, 2014), ahlaki çözülme (Çetin, 2019; Okutan, 2016) ve ahlaki uzaklaşma (Köklü, 2019; Ekmekçioğlu, 2019) gibi farklı isimlerle ifade edildiği görülmektedir. Ahlaki değerlerden uzaklaşarak ahlaka uygun olmayan davranışları yapabilme olarak adlandırılabilecek olan bu kavramı ahlaki uzaklaşma olarak isimlendirmenin daha uygun olacağı düşünülmüştür.

İnsanoğlu hümanist yaklaşıma göre vicdanlı ve iyi olmak isteyen bir varlıktır (Rogers, 2012). Ancak kimi zaman sahip olduğu vicdan kavramı ahlaki uzaklaşma etkisinde kalabilmektedir (Okutan, 2019). İnsanoğlu vicdanlı olan bir varlık olduğundan dolayı ahlak dışı davranış sergilediğinde vicdanen rahatsızlık duyabilmektedir. İşte bu aşamada ahlaki uzaklaşma sistemi devreye girer. İnsanoğlunun toplum tarafından hoş görülme bir davranışı gerçekleştirilmesi sonucunda yapmış olduğu davranış ahlaki olarak akla uygun hale getirmesi, ahlaki uzaklaşma olarak tanımlanmaktadır (Bandura, 1999). Ahlaki uzaklaşma; bireylerin yapmış oldukları ahlak dışı davranışlara kendi bilişleri tarafından bir mantık çerçevesi oluşturmalarına ve ahlaka uygun olmadığını bildikleri halde bu davranışları kabul edilebilir hale getirmelerine, böylece ahlak dışı davranış sürdürmelerine olanak sağlar (Bandura, 1991). Uygun olmayan davranışları kabul edilebilir hale getirebilen bu kavramın riskli davranışların sürdürülebilmesinde de etkisi olduğu düşünülmektedir.

Riskli davranışlar ile ilgili yapılan başka araştırmalar incelendiğinde, riskli davranış sergileyen bireylerin genellikle ailelerinden uzakta yaşadıkları ve kendine yakın davranışlar sergileyenlerle daha fazla birlikte vakit geçirdikleri bulunmuştur (Jessor vd., 2003; Zuckerman, 2007). Bu durum bize aile arkadaş ve özel insandan algılanan sosyal destek gibi çevresel etmenlerin riskli davranışlar üzerinde etkisi olabileceğini ve bu kavramın riskli davranışlar ile ilişkisinin açıklanması gerekliliğini ortaya koymaktadır (Gençtanırım Kuru, 2010; Turhan vd., 2011; Yazıcı, 2017; Kızıldaş, 2019).

Algılanan sosyal destek; bireyin çevresinde bulunan, özellikle sevdiği ve değer verdiği insanlar (aile, arkadaş ve özel bir insan) tarafından sağlanan desteğin varlığını hissetmesi durumudur (Park, 2007). Kişinin çevresinden destek görmesi onu hissetmesini sağlamayabilir. Bu durum bize bireyler tarafından alınan sosyal destektense algılanan sosyal desteğin daha önemli olduğunu gösterir (Cohen ve Wills, 1985). Bireyin aldığı sosyal desteği algılayabilmesi için; sosyal desteği elde edebiliyor olması, onu bir ihtiyaç olarak görmesi ve nasıl kullanacağı konusunda bilgi sahibi olması gerekmektedir (Cutrona vd., 1994).

Sosyal destek, çocuklarda ve gençlerde önemli bir rol üstlenmektedir. Bireylere sosyal çevreleri tarafından yetersiz veya yanlış destek gösterilmesi durumunda, gençlerin uyum sorunları yaşadıkları, zararlı madde kullanımlarının arttığı, suça yönelik davranışlar sergiledikleri ve kaygı gibi olumsuz duygular yaşadıkları tespit edilmiştir (Gençtanırım Kuru, 2010; Turhan vd., 2011; Yazıcı, 2017; Kızıldaş, 2019). Algılanan sosyal desteğin varlığı ise bireye olumsuz durumlarla sağlıklı bir şekilde başa çıkabilme yeteneği vermektedir (Sorias 1988). Ayrıca algılanan sosyal destek gençlerin hayatlarında sıkıntı içeren koşullarla başa çıkmalarına yardımcı olan (Kef, 1997; Akt: Yayıcı, 2016; Yamaç, 2009) maddi ve manevi her türlü desteği (Birch, 1998) içermektedir.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Riskli davranışlar bireylerin gelişimini engelleyen davranışlardır. Bu davranışlar bireylerin gelişimi için risk faktörleri oluşturur ve bireysel, toplumsal açıdan istenmeyen sonuçlar doğurur. Gençler bazı kazanımlara ve amaçlara ulaştıkları için riskli davranış sergilemeye devam ederler (Jessor vd., 1991; Zuckerman, 2007). Bu çalışmada gençlerin hayatlarını bu derece etkileyen riskli davranışları artırıp azaltma üzerinde etkili olan nedenlerden bazılarının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Böylece riskli davranışları açığa çıkaran ya da devam etmesine neden olan durumların tespit edildikten sonra önleme çalışmaları yapılmasına imkân sağlaması ve bu sebeple de bu çalışmanın gençlerin riskli davranış sergileme durumlarının azaltılmasına olanak sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmada üniversite öğrencileri ile çalışılması uygun görülmüştür. Çünkü gençler üniversite öğreniminin başlaması ile birlikte farklı bir ortama girmenin sonucu olarak bazı uyum sorunları yaşayabilmektedirler. (Erwin, 2000). Gençler bu yeni ortama uyum sağlamaya çalışırken özellikle maddi zorluklar yaşayabilirler. Ayrıca bir gruba ait olma çabası içinde olabilir, ortamın getirdiği yeni yaşam koşullarına uyum sağlamaya çalışabilirler. Gençlerin bu gibi çeşitli problemlerle karşı karşıya kalmaları riskli davranışlar sergilemelerine ya da riskli davranış sergilenen ortamlara maruz kalmalarına sebep olabilir (Ögel, 2007). Bu ortamda yakın çevresinden destek görmemeleri ve bir başlarına kaldıklarını hissetmeleri riskli davranışlara yönelmelerine ve olumsuz ruh hali içerisinde olmalarına neden olabilir.

Nitekim üniversite öğrencileri ile yürütülen bir çalışmada, öğrencilerin %63,8'inin son bir yılda yaşama isteğini azaltan derecede umutsuz ve depresif hissettiklerini bildirmişlerdir. Gençlerin %7,4'ü son bir yılda intihar etmeyi aklından geçirdiğini söylemiştir. %2,9'unun en az bir kere intihara teşebbüs ettiği, %5,7'sinin ise intihar etmek için plan yaptıkları bulunmuştur. Katılımcıların %34,5'i sigara kullanmakta ve %10'u son dönemde fiziksel bir kavga içerisinde bulunmaktadır. Çalışma grubunun %15,1'inin alkol tükettiği ve %3,8'inin ise en azından bir kez uyuşturucu kullandığı tespit edilmiştir (Yıldırım, 2016). Bu oranlar belki istatistiksel açıdan ele alındığında az olarak görülebilir. Ancak tek bir insan dahi olsa yaşam kalitesinin artırılması insana verilen değer açısından önemlidir. Riskli davranışların devam ettiğinde insanların hayatlarına mal olabilecek durumlara sebep olabilmesi (Ögel, 2007) riskli davranışların tespit edilip önleyici müdahalelerde bulunmanın önemli olduğunu gözler önüne sermektedir.

Alanyazın incelendiğinde riskli davranışların ahlaki uzaklaşma ve bireylerin algıladıkları sosyal destek değişkenleri ile ilişkili olduğu görülmektedir. Bireylerin algıladıkları sosyal destek azaldığı zaman (Utkan, 2019; Gençtanırım Kuru, 2010) ve ahlaki uzaklaşma mekanizmalarını kullanımları arttığı zaman (Yazıcıoğlu, 2020; Parlacı, 2020; Köklü, 2019) riskli davranış sergilemelerinde artış yaşandığı tespit edilmiştir. Bu nedenle çalışmada, üniversite öğrencilerinde görülen riskli davranışların algılanan sosyal destek ve ahlaki uzaklaşma değişkenleri tarafından ne düzeyde yordandığı, cinsiyete göre ise farklılaşp farklılaşmadığı ele alınmıştır.

Problem Durumu

Bu çalışmada üniversite öğrencilerinde görülen ahlaki uzaklaşma ile algılanan sosyal destek puanlarının, riskli davranış puanlarını yordama düzeyi incelenmiştir. Ayrıca çalışma grubunun cinsiyet değişkenine göre riskli davranış puan ortalamalarının farklılaşp farklılaşmadığı ele alınmıştır. Bu amaç doğrultusunda alt problemler aşağıda belirtilmiştir.

1. Üniversite öğrencilerinin Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ÇBASDÖ) alt boyutlarından (özel insan, aile ve arkadaş) elde ettikleri ve Ahlaki Uzaklaşma Ölçeğinden (AUÖ) elde ettikleri puanlar riskli davranış alt boyutlarını (alkol kullanımı, anti-sosyal davranışlar, sigara kullanımı, intihar eğilimi, okul terki, beslenme alışkanlıkları ve madde kullanımı) yordamakta mıdır?

2. Üniversite öğrencilerinin riskli davranış alt boyut (alkol kullanımı, anti-sosyal davranışlar, sigara kullanımı, intihar eğilimi, okul terki, beslenme alışkanlıkları ve madde kullanımı) puan ortalamaları cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

YÖNTEM

Makalenin bu bölümünde araştırma metodu, veri toplama araçları ve verilerin toplanması ve analizi işlemleri ele alınmıştır.

Araştırma Modeli

Araştırmada riskli davranışların, ahlaki uzaklaşma ve algılanan sosyal destek değişkenleri tarafından ne düzeyde yordandığının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu nedenle nicel araştırmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır.

İlişkisel tarama modeli; değişkenler arasında bir arada ve birlikte değişim varsayımı veya denencesini tespit etmek için kullanılan bir nicel araştırma yöntemidir. Bu modelde ilişkisellik, karşılaştırma veya korelasyon yoluyla bulunur (Karasar, 2015).

Çalışma Grubu

Çalışma grubu 2019-2020 eğitim öğretim yılında Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi'nin çeşitli fakültelerinde öğrenim gören 646 gönüllü katılan üniversite öğrencisinden oluşmaktadır. Çalışmaya katılacak öğrenciler için ilgili bölümlerde ders yürütücülerinden izin alınarak sınıfta kâğıt-kalem uygulaması yapılmıştır. Ölçek sonuçları her bir öğrenci için araştırmacı tarafından elektronik çizelge programına yüklenmiş ve istatistiksel analiz programına aktarılmıştır. Katılımcılara herhangi bir ücret ödenmemiş olup katılım gönüllülük esasına dayanmaktadır. Çalışma grubuna ait frekans yüzde dağılım tablosu aşağıda yer almaktadır.

Tablo 1. Çalışma Grubuna Ait Frekans Yüzde Değerleri

FAKÜLTE	TOPLAM ÖĞRENCİ	ÇALIŞMA GRUBU	
		N	%
Eğitim	3585	260	40.2
İktisadi ve İdari Bilimler	2170	159	24.6
Fen Edebiyat	1251	92	14.2
Mühendislik	1103	80	12.4
İlahiyat	741	55	8.5
Toplam	8850	646	100
CİNSİYET			
Kız		398	61.6
Erkek		248	38.4
Toplam		646	100

Tablo 1'e bakıldığında fakültelerin öğrenci sıralaması büyükten küçüğe doğru Eğitim Fakültesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Mühendislik Fakültesi ve İlahiyat Fakültesidir. Örneklemin evreni temsil etme gücü düşünülerek yüzdelik dağılımları yapılmıştır. Buna göre öğrencisi en çok olan Eğitim Fakültesinden daha fazla öğrenciye ulaşılmıştır. Çalışma grubu cinsiyete göre incelendiğinde katılımcıların %61.6'sını kadınların oluşturduğu görülmektedir. Erkekler ise çalışma grubunun %38.4'ünü oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları ve Süreci

Riskli davranışlar ölçeği üniversite formu (RDÖ-ÜF)

Bu ölçek; toplamda yedi alt boyuttan (alkol kullanımı, anti-sosyal davranışlar, sigara kullanımı, intihar eğilimi, okul terki, beslenme alışkanlıkları ve madde kullanımı) oluşmaktadır. Ölçek Gençtanırım (2014) tarafından geliştirilmiş olup ölçekte toplamda 60 madde bulunmaktadır. Ölçekten toplam puan alınmadığından her bir boyut kendi içinde değerlendirilmektedir. 5'li derecelendirmeye sahip olan ölçekte her bir maddeden alınabilecek puanlar 1-5 arasındadır. Ölçekten elde edilen puanın yüksek olması o alana ait olan riskli davranışın daha fazla sergilendiğini göstermektedir. Ölçeğin geçerlik çalışmaları için uzman görüşü alınmış ve güvenilirlik analizleri için uygulanan test tekrar-test uygulaması güvenilirliği .74 ile .98 arasındadır. İç tutarlılık katsayısının ise .64 ile .92 arasında olduğu bulunmuştur. AFA'ya göre açıklanan toplam varyans %52'dir. DFA sonucunda ölçekte yer alan maddelerin faktör yükleri .37 ile .91 arasında değişmektedir. Ölçeğin model uyum göstergeleri kabul edilebilir düzeydedir. ($\chi^2/sd:2.76$; RMSEA: .076; CFI: .91; IFI: .91; NNFI: .91; RMR: 0.06).

Çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeği

Orijinal formu Zimet ve arkadaşları (1988; Akt: Eker vd., 2001) tarafından oluşturulan ölçek, Eker ve arkadaşları (2001) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. 12 maddeden oluşan ölçekte 7'li derecelendirme kullanılmıştır. Ölçekte yer alan aile, arkadaş ve özel insan alt boyutlarının her biri 4 maddeden oluşur. Temel bileşenler analiz sonucuna göre varyanslar; özel insan alt boyutu için %17,9, arkadaş alt boyutu için %12,4, aile alt boyutu için %45 olarak bulunmuştur. Ölçeğin toplam varyansı ise %75'tir. Cronbach alfa katsayısı hesaplanarak yapılan güvenilirlik analizi sonuçlarına göre toplam puan .89'dur. Alt boyutlar için güvenilirlik; aile alt boyutu için .85, arkadaş alt boyutu için .88, özel insan alt boyutu için .92'dir. Bu sonuçlar ölçeğin uygulanabilirlik açısından uygun olduğunu göstermektedir ($\chi^2/sd:2.58$; RMSEA: .004; GFI: .88; AGFI: .96; CFI: .99; IFI: .99; NNFI: .99; SRMR: 0.02).

Ahlaki uzaklaşma ölçeği

Bandura ve arkadaşları (1996) tarafından oluşturulan Ahlaki Uzaklaşma Ölçeği, Gezici Yalçın vd. (2016) tarafından revize edilerek Türkçeye uyarlanmıştır. Ölçek Türkçeye uyarlanırken, ölçek maddeleri psikoloji alan uzmanı dört araştırmacı tarafından incelenmiş ve %80 görüş birliği alınmıştır. Ölçekte toplam 32 madde bulunmakta olup tersten puanlanan madde bulunmamaktadır. Orijinal yapıda 3'lü likert tipi kullanılmıştır. Ancak Türkçe formunda 5'li likert tipi kullanılmıştır. Yapı geçerliğinin belirlenmesi için yapılan DFA sonucunda ölçek maddelerinin faktör yükleri .27 ile .64 aralığındadır. Ayrılık geçerliğini sınamak için sosyal beğenirlik ölçeği uygulanmış ($r=.03$) ve ilişki olmadığı bulunmuştur. Ölçek tek boyuttan oluşmakta olup iki-yarım güvenilirliği .78, Cronbach alfa tutarlılık katsayısı .86 ve olarak bulunmuştur. Bu sonuçlar ölçeğin kullanılmasının uygun olduğunu ve ahlaki uzaklaşmayı ölçek için yeterli olduğunu göstermektedir ($\chi^2/sd:2.31$; RMSEA: .06; RMR: 0.10).

Kişisel bilgi formu

Araştırmacı tarafından düzenlenen kişisel bilgi formunda, riskli davranışlarla ilişkili olduğu düşünülen değişkenleri tespit edebilmek için gerekli sorulara yer verilmiştir. Bu formun düzenlenmesindeki amaç çalışma grubundaki üniversite öğrencilerinin çeşitli demografik bilgilerini elde etmektir. Ancak bu çalışmada sadece cinsiyet değişkeni kullanılmıştır. Veri analizini kolaylaştırmak için sorular kapalı uçlu olarak düzenlenmiş olup katılımcıların kişisel bilgilerini elde etmeye yönelik etiğe aykırı sorular sorulmamıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmada yer alan ölçeklerin kullanımı için ilgili öğretim üyelerinden gerekli izinler alındıktan sonra araştırmanın etiğe uygunluğunun tespit edilmesi için EBYÜ İnsan Araştırmaları Etik Kurulu tarafından incelenmiş ve etiğe uygun olduğu tespit edilmiştir. Gerekli izinler alındıktan sonra kağıt-kalem uygulaması ile belirlenen fakültelerden gönüllü katılımcılar ile anket uygulaması yapılmıştır. Gönüllü katılımcılara ölçek uygulama yönergeleri ayrıntılı olarak anlatılmış ve uygulayıcılardan sözlü onam alınmıştır. Anket uygulama süreci yaklaşık 20-25 dk sürmüştür.

Regresyon değişkenlere ilişkin ölçümlerin grup ortalamasına doğru çekilmesi durumudur. Değişkenlerden biri bilindiği zaman ilişkili olan diğer değişkenlerin alacağı değeri tahmin etme durumudur (Büyüköztürk, Çokluk ve Köklü, 2015). Çoklu regresyon tek bağımsız değişken yerine birden çok bağımsız değişkeni her bir bireye ait bir bağımlı değişken değerini yordamak için bir araya getirerek analiz edildiği bir modeldir (Tabachnick ve Fidell, 2020).Yapılan çalışmada riskli davranışların ahlaki uzaklaşma ve algılanan sosyal destek değişkenleri ile korelasyon ve regresyon ilişkisine bakılmış, riskli davranışların cinsiyet ve üniversite ikamet yerine göre farklılaşp farklılaşmadığının incelenmesi için ise karşılaştırma yöntemlerinden bağımsız değişkenlerde t testi kullanılmıştır.

Verilerin normal dağılımına ilişkin yapılan analizler sonucunda 54 uç değer çıkarılmıştır. Verilerin normal dağılım göstermesi için örneklem büyüklüğü ve merkezi limit teoremine (İnal ve Günay, 1993) göre varsayımların karşılandığı tespit edilmiştir (Durbin Watson: $0 < d < 4$, $N=646$).

Bir ölçeğin farklı gruplara farklı zamanlarda uygulandığı halde benzer sonuçlar vermesi durumu, ölçeğin güvenilir bir ölçek olduğunu gösterir (Akgül ve Çevik, 2003). Ölçeğin güvenilirlik analizi için Cronbach Alfa katsayısı ahlaki uzaklaşma, algılanan sosyal destek ve riskli davranış alt boyutlarının her biri için hesaplanarak Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Güvenirlik Analizi Sonuçları

ÖLÇEK	ALT BOYUTLAR	MADDE SAYISI	CRONBACH’S ALFA
RDÖ-ÜF	Antisosyal Davranışlar (AB)	10	.831
	Alkol kullanımı (AU)	9	.943
	Sigara Kullanımı (S)	8	.910
	İntihar Eğilimi (ST)	12	.919
	Beslenme Alışkanlığı (NH)	8	.859
	Okul Terki (SD)	4	.676
	Madde Kullanımı (DU)	9	.916
ÇBASDÖ	Aile (F)	4	.870
	Arkadaş (FR)	4	.932
	Özel İnsan (SP)	4	.904
AUÖ	Ahlaki Uzaklaşma (MD)	32	.875

RDÖ-ÜF=Riskli Davranış Ölçeği Üniversite Formu, ÇBASDÖ= Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği, AUÖ= Ahlaki Uzaklaşma Ölçeği

Kalaycı (2010)’a göre güvenilirlik katsayı Cronbach Alfa aralıkları $0 \leq \alpha < 0.40$ (güvenir değil); $0.40 \leq \alpha < 0.60$ (güvenirlik düşük); $0.60 \leq \alpha < 0.80$ (oldukça güvenir); $0.80 \leq \alpha < 1.00$ (güvenirlik yüksektir).

Bu sınıflama temel alındığında çalışma grubu için ölçeklerin ve alt boyutlarının oldukça güvenir ve yüksek güvenir arasında oldukları tespit edilmiş olup çalışma verilerinden elde edilen bilgilerin akademik bir çalışma için yeterli güvenirlikte olduğu söylenebilir.

Etik

Bu çalışma için etik kurul onayı Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulu'ndan alınmıştır (Sayı: 10; Karar No: 05; Tarih: 04.10.2019).

BULGULAR

1. Üniversite öğrencilerinin Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ÇBASDÖ) alt boyutlarından (özel insan, aile ve arkadaş) elde ettikleri ve Ahlaki Uzaklaşma Ölçeğinden (AUÖ) elde ettikleri puanlar riskli davranış alt boyutlarını (alkol kullanımı, anti-sosyal davranışlar, sigara kullanımı, intihar eğilimi, okul terki, beslenme alışkanlıkları ve madde kullanımı) yordaması:

Ahlaki uzaklaşma ve algılanan sosyal desteğin riskli davranış alt boyutlarını yordamasına ilişkin analiz olarak çoklu regresyon analizi yapılması uygun görülmüştür. Çoklu regresyon analizinde, tüm bağımsız değişkenler aynı anda modele dâhil edilir. Bir dizi değişkenin (ahlaki uzaklaşma ve algılanan sosyal destek alt boyutları) bağımlı değişkenin varyansını ne kadarını açıklayabildiğini ve bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenin ne kadarını açıkladığını tespit etmek için kullanılır (Pallant, 2020:165). Çoklu regresyon analizi için gerekli varsayımlar karşılandıktan sonra veri setinin analizlerin yapılmasına uygun olduğu tespit edilmiştir. Çalışma verilerine ait korelasyon tablosu aşağıda verilmiştir.

Tablo 3. Çalışma Grubunun Riskli Davranış Alt Boyutları, Algılanan Sosyal Destek Alt Boyutları ve Ahlaki Uzaklaşma Puanları Arasındaki Korelasyon Katsayıları

	AK	SK	İE	OT	BA	MK	A	AR	Öİ	AU
AD	.373**	.413**	.407**	.297**	.332**	.339**	-.118**	-.048	.060	.527**
AK		.409**	.119**	.125**	.077	.476**	-.106**	-.051	.047	.313**
SK			.254**	.251**	.196**	.290**	-.078*	-.044	.139**	.243**
İE				.311**	.289**	.201**	-.274**	-.250**	-.109**	.253**
OT					.226**	.169**	-.108**	-.193**	.090*	.242**
BA						.111**	-.030	.002	.046	.168**
MK							-.155**	-.119**	.042	.342**
A								.395**	.204**	-.104**
AR									.207**	-.016
Öİ										.047

*p<.05 **p<.01 N=646; AK= Alkol Kullanımı, AD=Antisosyal Davranış, SK=Sigara Kullanımı, İE=İntihar Eğilimi, OT=Okul Terki, BA= Beslenme Alışkanlığı, MK=Madde Kullanımı, A=Aile, AR=Arkadaş, Öİ=Özel İnsan, AU=Ahlaki Uzaklaşma

Tablo 3 incelendiğinde; üniversite öğrencilerinin riskli davranış alt boyutlarının (alkol kullanımı ile beslenme alışkanlığı alt boyutları arasındaki ilişki hariç) birbirleri ile r=111 ile r=476 arasında değişen pozitif yönde anlamlı ilişki içerisinde olduğu görülmektedir. Ahlaki uzaklaşma ile riskli davranış alt boyutları arasındaki ilişkinin korelasyon katsayıları r=168 ile r=527 arasında değişmekte ve pozitif yönde p<.001 düzeyinde anlamlılık göstermektedir. Riskli davranış alt boyutlarının genel olarak aile ve arkadaş desteği ile negatif yönde özel insan desteği ile ise negatif ve pozitif yönde düşük düzeyde ilişki gösterdiği tespit edilmiştir.

Tablo 4. Katılımcıların Algılanan Sosyal Destek ve Ahlaki Uzaklaşma Puanlarının Riskli Davranış Alt Boyutlarını Yordama Gücüne İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

YORDANA	YORDAYAN	B	S. HATA	β	T	P	R	R ²	F	P
Alkol Kullanımı (AK)	Sabit	9.58	.93		10.346	.000**	.326	.106	19.06	.000**
	Özel İnsan (Öİ)	.03	.02	.05	1.387	.166			5	
	Aile (A)	-.06	.04	-.07	-1.796	.073				
	Arkadaş (AR)	-.02	.03	-.03	-.675	.500				
	Ahlaki Uzaklaşma (AU)	.09	.01	.30	8.028	.000**				
Antisosyal Davranış (AD)	Sabit	13.21	.96		13.698	.000**	.534	.285	63.83	.000**
	Özel İnsan (Öİ)	.03	.02	.05	1.562	.119			7	

Riskli Davranışlar, Ahlaki Uzaklaşma ve Algılanan Sosyal Destek Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

	Aile (A)	-.06	.04	-.07	-1.756	.080				
	Arkadaş (AR)	-.02	.03	-.03	-.689	.491				
	Ahlaki Uzaklaşma (AU)	.17	.01	.52	15.366	.000**				
Sigara Kullanımı (SK)	Sabit	13.07	1.77		7.325	.000**	.290	.084	14.66 ¹	.000**
	Özel İnsan (Öİ)	.14	.04	.152	3.882	.000**				
	Aile (A)	-.11	.07	-.067	-1.611	.108				
	Arkadaş (AR)	-.06	.06	-.045	-1.091	.276				
	Ahlaki Uzaklaşma (AU)	.12	.02	.228	5.984	.000**				
İntihar Eğilimi (İE)	Sabit	34.46	2.03		16.967	.000**	.392	.154	219.1 ⁶⁸	.000**
	Özel İnsan (Öİ)	-.05	.04	-.050	-1.332	.183				
	Aile (A)	-.33	.08	-.173	-4.307	.000**				
	Arkadaş (AR)	-.28	.07	-.168	-4.195	.000**				
	Ahlaki Uzaklaşma (AU)	.15	.02	.234	6.402	.000**				
Okul Terki (OT)	Sabit	9.44	.79		12.016	.000**	.331	.110	19.76 ¹	.000**
	Özel İnsan (Öİ)	.05	.02	.128	3.317	.001**				
	Aile (A)	-.02	.03	-.030	-.733	.464				
	Arkadaş (AR)	-.13	.03	-.204	-4.967	.000**				
	Ahlaki Uzaklaşma (AU)	.06	.01	.230	6.124	.000**				
Beslenme Alışkanlığı (BA)	Sabit	19.59	1.52		12.912	.000**	.173	.030	4.972	.001**
	Özel İnsan (Öİ)	.03	.03	.042	1.041	.298				
	Aile (A)	-.03	.06	-.023	-.542	.588				
	Arkadaş (AR)	.01	.05	.005	.108	.914				
	Ahlaki Uzaklaşma (AU)	.07	.02	.164	4.171	.000**				
Madde Kullanımı (MK)	Sabit	10.06	.57		17.581	.000**	.375	.140	26.17 ⁸	.000**
	Özel İnsan (Öİ)	.02	.01	.065	1.720	.086				
	Aile (A)	-.05	.02	-.100	-2.464	.014*				
	Arkadaş (AR)	-.04	.02	-.088	-2.190	.029*				
	Ahlaki Uzaklaşma (AU)	.06	.01	.327	8.852	.000**				

**p < .01 *p < .05

Tablo 4 incelendiğinde riskli davranış alt boyutlarından alkol kullanımı, anti-sosyal davranış ve beslenme alışkanlığı alt boyutunun algılanan sosyal destek tarafından istatistiksel açıdan anlamlı

Riskli Davranışlar, Ahlaki Uzaklaşma ve Algılanan Sosyal Destek Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

yordandığı tespit edilmiştir. Ahlaki uzaklaşma değişkeni tarafından ise istatistiksel açıdan pozitif yönde anlamlı yordandığı görülmektedir ($t(AD-AU)=15.366$; $\beta(AD)=.52$; toplam $R^2(AD)=.285$; $p=.000$); ($t(AK-AU)=8.028$; $\beta(AK)=.30$; toplam $R^2(AK)=.106$; $p=.000$); ($t(SK-AU)=5.984$; $\beta(SK)=.228$; toplam $R^2(SK)=.84$; $p=.000$); ($t(İE-AU)=6.402$; $\beta(İE)=.234$; toplam $R^2(İE)=.154$; $p=.000$); ($t(BA-AU)=4.171$; $\beta(BA)=.164$; toplam $R^2(BA)=.030$; $p=.000$); ($t(OT-AU)=6.124$; $\beta(OT)=.230$; toplam $R^2(OT)=.110$; $p=.000$); ($t(MK-AU)=8.852$; $\beta(MK)=.327$; toplam $R^2(MK)=.140$; $p=.000$).

Riskli davranış alt boyutlarından sigara kullanımı alt boyutunun algılanan sosyal desteğin özel insan alt boyutu tarafından istatistiksel açıdan pozitif yönde anlamlı yordandığı bulunmuştur ($t(SK-Öİ)=3.882$; $\beta(SK)=.152$; toplam $R^2(SK)=.84$; $p=.000$).

Riskli davranış alt boyutlarından intihar eğilimi alt boyutunun algılanan sosyal desteğin aile ($t(İE-A)=-4.307$; $\beta(İE)=-.173$; toplam $R^2(ST)=.154$; $p=.000$) ve arkadaş ($t(İE-AR)=-4.195$; $\beta(İE)=-.168$; toplam $R^2(İE)=.154$; $p=.000$) alt boyutu tarafından negatif yönde yordandığı bulunmuştur.

Riskli davranış alt boyutlarından okul terki alt boyutunun algılanan sosyal desteğin özel insan ($t(OT-Öİ)=3,317$; $\beta(OT)=.128$; toplam $R^2(OT)=.110$; $p=.001$) ile pozitif, arkadaş ($t(OT-AR)=-4.967$; $\beta(OT)=-.204$; toplam $R^2(OT)=.110$; $p=.000$) alt boyutu ile negatif yönde yordandığı bulunmuştur.

Riskli davranış alt boyutlarından madde kullanımı alt boyutunun algılanan sosyal desteğin aile ($t(MK-A)=-2.264$; $\beta(MK)=-.100$; toplam $R^2(MK)=.140$; $p=.014$) ve arkadaş ($t(MK-AR)=-2.190$; $\beta(MK)=-.088$; toplam $R^2(MK)=.140$; $p=.029$) alt boyutu tarafından negatif yönde yordandığı bulunmuştur.

2. Üniversite öğrencilerinin riskli davranış alt boyut (alkol kullanımı, anti-sosyal davranışlar, sigara kullanımı, intihar eğilimi, okul terki, beslenme alışkanlıkları ve madde kullanımı) puan ortalamalarının cinsiyete göre farklılaşması:

Çalışma grubunun erkek ve kadın olma durumuna göre riskli davranış alt boyut puanlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık durumunu belirlemek için bağımsız gruplar için t testi kullanılmıştır. Bu test; birbirinden farklı iki grubun bir değişkene göre puan ortalamalarındaki farklılığını araştırmak için kullanılmaktadır (Ak, 2010). Cinsiyet; birbirinden bağımsız iki alt boyut (kadın ve erkek) olduğu için, bağımsız gruplar t testi uygulanmıştır. Varyansların eşit olup olmadığı için Levene Testi sonuçlarına bakılmış ve anlamlılık değerinin .05'ten büyük olduğu tespit edilmiştir. Bu durum bize varyansların eşit olduğunu söylemektedir. Sonuçlar Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5. Katılımcıların Cinsiyet Değişkenine Göre Riskli Davranış Alt Boyut Puanlarındaki Farklılaşmada Bağımsız Örneklerde T Testi Sonucu

ALT BOYUT	CİNSİYE	N	$\bar{X}$	Ss	Sd	t	p	η^2
Alkol Kullanımı (AK)	Kız	398	9.90	3.21	644	-7.148	.000**	.07
	Erkek	248	12.34	5.48				
Antisosyal Davranış (AD)	Kız	398	15.73	4.13	644	-10.144	.000**	.14
	Erkek	248	19.62	5.60				
Sigara Kullanımı (SK)	Kız	398	12.93	6.92	644	-10.199	.000**	.14
	Erkek	248	19.33	8.95				
İntihar Eğilimi (İE)	Kız	398	24.23	9.83	644	-1.394	.164	
	Erkek	248	25.34	9.97				
Okul Terki (OT)	Kız	398	8.12	3.47	644	-6.210	.000**	.06
	Erkek	248	9.94	3.85				
Beslenme Alışkanlığı (BA)	Kız	398	22.03	6.92	644	.906	.365	
	Erkek	248	21.52	6.87				

Madde	Kız	398	9.60	1.96	644	-6.361	.000**	.06
Kullanımı (MK)	Erkek	248	10.98	3.55				

**p < .01

Elde edilen verilere göre cinsiyet değişkeninin riskli davranış alt boyutlarının puan ortalamaları farklılığı incelenmiştir. Erkek öğrencilerde alkol kullanımı, anti-sosyal davranış gösterme durumu, sigara kullanımı, madde kullanımı ve okul terki alt boyut puanları kız öğrencilere göre daha yüksek ve anlamlıdır ($t(AD) = -10.144$, $t(AK) = -7.148$, $t(SK) = -10.199$, $t(OT) = -6.210$, $t(MK) = -6.361$, $p < .01$). Beslenme alışkanlıklarında ve intihar eğiliminde ise cinsiyete göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($t(İE) = -1.394$, $t(BA) = .906$, $p > .05$).

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu çalışmada, algılanan sosyal destek ile ahlaki uzaklaşma değişkeninin riskli davranış alt boyutlarını (alkol kullanımı, anti-sosyal davranışlar, sigara kullanımı, intihar eğilimi, okul terki, beslenme alışkanlıkları ve madde kullanımı) hangi düzeyde yordadıkları incelenmiştir. Buna göre ahlaki uzaklaşma değişkeni riskli davranış tüm alt boyutlarını pozitif yönde anlamlı yordamaktadır. Alanyazında ahlaki uzaklaşma değişkeninin akran zorbalığı ve kardeş zorbalığı (Gini vd., 2020; Sjögren vd., 2020; Kandemir Özdiç, 2019) ve saldırganlık (Özkan, 2019; Köklü, 2019; Hardy vd., 2015) gibi anti-sosyal davranışlar ile pozitif yönde ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca ahlaki uzaklaşmanın madde kullanımı (Newton vd., 2012) ve alkol kullanımı (Quinn ve Bussey, 2015; Newton vd., 2014) ile pozitif yönde ilişkili olduğunu bulunmuştur. Bu nedenle çalışmadan elde edilen bulguların alanyazın ile paralel olduğu söylenebilir.

Araştırmada riskli davranışların, ahlaki uzaklaşma değişkeni ile pozitif yönde ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Bunun nedeni riskli davranış sergileyen bireylerin, aile ve toplum kuralları tarafından öğrendiği ahlaki bir takım normlar çerçevesinde, hissetmiş olduğu rahatsız edici duygulardan kurtulma çabası olabilir. Bireyler, kesinliği tam olmayan ve ahlaki karar alması gereken durumlarda ikilem yaşayabilirler. Bu tür davranışlar yoruma açık olduklarından, gençler, kendi isteklerine ve faydalarına uyan seçenekleri, ahlaka uygun hale getirme çabası içine girebilirler. Bandura (1990)'ya göre bu durum bireylerde ahlaki uzaklaşma mekanizmalarını açığa çıkararak bireyi vicdanen rahatlatmaya ve suçluluk hissini azaltmaya neden olmaktadır. Bu da gençlerin daha kolay riskli davranışlar sergilemelerini sağlamaktadır. Bu bağlamda Psikolojik Danışma ve Rehberlik Merkezleri'nin üniversite bünyesinde de kurulması ve faal olarak çalışması, riskli davranışlar sergileyen bireyleri tespit etmeyi kolaylaştırabilir. Ayrıca ahlaki uzaklaşma mekanizmalarını ele alan farkındalık çalışmalarının yapılması gençlerde riskli davranış gösterme olasılığını azaltabileceği için yararlı olabilir. Özer, Gençtanırım ve Ergene (2017)'nin yapmış oldukları bir çalışmada, arkadaş desteği aldığını düşünen bireylerin okulu terk etme olasılıklarının daha az olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışmada ise arkadaş desteğinin yanı sıra aile desteğinin de okul terkinin azalttığı bulunmuştur. Özel insan desteği aldığını düşünen bireylerde ise okul terki riskli davranışının görülme olasılığının arttığı tespit edilmiştir. Sosyal destek, sosyal uyum ile ilişkili bir kavramdır. Alanyazında yapılan bir çalışmada (Bülbül, 2012), sosyal uyum göstermede zorlanan gençlerin okulu terk etme olasılıklarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Ancak okul terkinin başka birçok nedeni de bulunmaktadır. Tek bir bulgu ile okul terkinin gerçekleştiğini söylemek mümkün değildir (Azzam, 2007; Bülbül, 2012; Rumberger, 2012). Yine de algılanan sosyal desteğin okul terkinin yordayan nedenlerden biri olduğunu söylemek mümkündür.

Çalışmadan elde edilen bulgular incelendiğinde, bireylerde özel insan desteğinin sigara içme davranışını pozitif yönde yordadığı bulunmuştur. Bunun nedeni bireylerin olumsuz akran gruplarının sigaraya teşvik etmeleri olabilir (Ögel, 2007). Alanyazında sigara kullanımının aile desteği ile negatif yönlü (Taştan, 2019; Körük, 2017) arkadaş ve özel insan desteğini ile pozitif yönlü (Tunç Omar, 2019) ilişkisi olduğunu tespit eden çalışmalar da bulunmaktadır. Bu durum gençlerde sigara kullanımının daha

kapsamlı incelenmesi gerektiğini düşündürmektedir.

Gençlerde aile ve arkadaş desteği algısının artması, madde kullanım riskini azaltmaktadır. Bu bulgu algılanan sosyal desteğin zararlı madde kullanımını açıkladığı (Gençtanırım Kuru, 2010) ve aileden algıladıkları sosyal destek ile madde kullanımının negatif yönde ilişkili (Kızıлтаş, 2019; Yazıcı, 2017) olduğunu söyleyen çalışmalar ile paralellik göstermektedir. Üniversite öğrencilerinde madde kullanımı riskli davranışının görülme olasılığının daha fazla olmasının nedeni, aileden uzak olunca zararlı maddeleri kullanmaya daha kolay ulaşabilmeleri olabilir. Ayrıca bu maddelerin kullanımının özgürlük hissi vermesi ve kendilerini yetişkin gibi görmelerine neden olması durumuna bağlı olarak, bu tür maddeleri kullanmaları olabilir (Turhan vd., 2011).

Gençlerde aile ve arkadaş desteği algısının artması, intihar eğilimi riskini de azaltmaktadır. Alanyazında algılanan sosyal destek ile intihara meyilli olma arasında negatif yönlü ilişki olduğunu (Körük, 2017) tespit eden alan araştırmalar bulunmaktadır. Bu sonuçlar elde edilen verilerin alanyazın ile paralel sonuçlar olduğunu göstermektedir.

Üniversite öğrencilerinde görülen riskli davranışlar, bu çalışmada Problem Davranış Kuramı perspektifinden ele alınmıştır. Algılanan sosyal desteğin riskli davranışa neden olan ve aracı etkide bulunan bir değişken olması durumu çevresel sistemlerin riskli davranış üzerinde etkisini savunan Problem Davranış Kuramı içerisinde yer almaktadır. Bu kurama göre riskli davranışların oluşmasını engellemek için çevresel destek koruyucu bir etki oluşturmaktadır (Jessor vd., 1991). Ancak çalışmada etki düzeyi beklenildiği kadar büyük değildir. Bununla birlikte özel kişi desteğinin bazı risk içeren davranışların (okul terki ve sigara kullanımı) sergilenmesinde pozitif yönlü etki oluşturduğu görülmektedir. Bunun nedeni özel insanın kendisinin riskli davranış sergilemesi ve çalışmaya katılan gençleri olumsuz yönde etkilemesi olabilir (Natan, Golubev ve Shamrai, 2010). Bu durumda bireylerde her zaman algılanan desteğin olumlu bir destek olamayabileceği fikri gündeme gelmektedir. Riskli davranış sergileyen gençlerde özel insan desteği bazı durumlarda risk içeren bir durum olabileceği araştırma sonucunda elde edilmiştir. Uygulama anında özel insan desteğinin genelde karşı cins olarak algıladıkları tespit edilmiştir. Bu sebeple riskli davranışta bulunan bireylerde partnerleri yani onlar için özel olarak değerlendirdikleri arkadaşları ile çift terapisi olarak riskli davranışı önleyebilecek çalışmalar yapılabileceği düşünülmektedir. Ayrıca bireylerde riskli davranış eğilimini azaltan aile ve arkadaş desteği için ailelerle yapılan çalışmaların ve olumlu akran gruplarının oluşturulmasının gençlerin riskli davranışları üzerinde etkili olabilecek çalışmalar arasında bulunabileceği düşünülmektedir.

Riskli davranış alt boyutlarının cinsiyet değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelendiğinde; cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilen alt boyutlar sırası ile; anti-sosyal davranışlar, alkol kullanımı, sigara kullanımı, okul terki ve madde kullanımıdır. Elde edilen sonuçlara göre erkekler kadınlardan daha fazla riskli davranış sergilemeye eğilim göstermektedirler. Alanyazın incelendiğinde erkeklerin kadınlara göre sigara ve alkol gibi zararlı maddeleri tüketmeye (Kağan ve Yazıcıoğlu, 2019; Cansız, 2019; Kızıлтаş, 2019; Arıkan vd., 2017) daha eğilimli olduğu görülmüştür. Ayrıca anti-sosyal davranışta bulunmaya (Ögel vd., 2006; Arıkan vd., 2017; Cansız, 2019; Kağan ve Yazıcıoğlu, 2021), ve okul terkine (Cansız, 2019; Çiçik, 2019) daha yatkındırlar.

Erkek öğrencilerin kadın öğrencilerden daha fazla risk içeren davranışta buldukları tespit edilmiştir. Alanyazında benzer sonuçlar bulan çalışmalara rastlanmaktadır (İskender, 2018; Gençtanırım Kuru, 2010; Tuzgöl Dost ve Keklik, 2014). Eğer bir birey risk almayı göze alırsa daha rahat riskli davranışta bulunabilmektedir. Ayrıca riskli davranışlar gençlerde belirli bir hedefe yönelik gerçekleşmektedir. Bunu nedeni bu tür davranışları problem içeren bir durumdan ziyade bir çözüm olarak görmeleri olabilmektedir (Siegel ve Cousins, 1994). Riskli davranışta bulunma erkeklerde daha fazla görülmektedir. Bunun nedeni zararlı madde kullanımının yaşıt gruplarına dâhil olabilmek için yapılabilmesi, akran grupları tarafından hoş görülebilmesi, bazı kültürel yapıların riskli davranışta bulunan erkekleri desteklemesi ve buna bağlı olarak erkeklere atfedilen toplumsal cinsiyet rolleri olabilir. Toplumsal cinsiyetle ilgili yapılan çalışmalarda erkeklerin kadınlara göre daha kolay risk içeren davranışlarda buldukları tespit edilmiştir. Ancak risk içeren davranışlarda bulunma eğiliminde cinsiyetler arasındaki bu ayrım yaş ilerledikçe azalmaktadır (Byrnes vd., 1999). Nitekim Türk kültüründe

erkeklerin alkol ve sigara kullanımını hakkında toplumsal açıdan çok fazla yargılayıcı tutum gözlenmezken ve hatta bazı durumlarda desteklenirken, kadınlarda zararlı madde kullanımını daha fazla eleştirilmektedir (Altındağ vd., 2005). Erkek öğrencilerde kadın öğrencilerden daha fazla risk içeren davranış eğilimi olmasının nedeni, baskın olan kültür ve toplum tarafından erkeklere biçilen roller olabilmektedir. Bu rollerin ortadan kaldırılması adına gerek toplum gerekse aile ve gençlere yönelik psiko-eğitim çalışmalarının düzenlenmesinin bu konuda eğitilen bireyler olmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Ak, B. (2010). Parametrik hipotez testleri, *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri*, (Ş, Kalaycı, Ed), 5. Bs., 73-82, Asil Yayın Dağıtım.
- Akgül, A. ve Çevik, O. (2003). *İstatistiksel analiz teknikleri*, Emek Ofset.
- Alikaşifoğlu, M. (2008). Ergenlerde Davranışsal Sorunlar, İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri, Adölesan Sağlığı II, Sempozyum Dizisi, 63, 55-59.
- Altındağ, A., Yanık, M., Yengil, E. ve Karazeybek, A. H. (2005). Şanlıurfa'da üniversite öğrencilerinde madde kullanımı, *Bağımlılık Dergisi*, 6(2): 60-64
- Arıkan, İ., Yavuz, B., Yiğit, D. ve Ezgi E. (2017). Üniversite öğrencilerinde riskli davranışların ve bazı sosyodemografik faktörlerin incelenmesi: bir devlet üniversitesi örneği, *J Contemp Med*, 7(4), 348-354.
- Azzam, A. M. (2007). Why students drop out. *Educational leadership*, 64(7), 91-93.
- Bandura, A. (1990). Selective activation and disengagement of moral control, *Journal of Social Issues*, 46(1), 27-46.
- Bandura, A (1991). social cognitive theory of self-regulation. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50, 248-287.
- Bandura, A., Barbaranelli, C., Caprara, G.V. & Pastorelli, C. (1996). Mechanisms of moral disengagement in the exercise of moral agency. *Journal of Personality and Social Psychology*, 71(2), 364-374.
- Bandura, A. (1999). Moral disengagement in the perpetration of inhumanities. *Personal and Social Psychology Review* 3: 193-209.
- Birch, D. A. (1998). Identifying sources of social support, *Journal of School Health*, 68(4), 159-161.
- Bülbül, T. (2012). Yükseköğretimde okul terki: Nedenler ve çözümler. *Eğitim ve Bilim*, 37(166), 219-235.
- Büyüköztürk, Ş., Çokluk, Ö., & Köklü, N. (2015). *Sosyal bilimler için istatistik*. 17. bs. Pegem Akademi.
- Byrnes, J. P., Miller, D. C. & Schafer, W. D. (1999). Gender differences in risk taking: A meta-analysis, *Psychological Bulletin*, 125 (3); 367-383.
- Cansız, C. (2019). Ergenlerde algılanan duygusal istismarın kendine zarar verme ve riskli davranışlar ile ilişkisi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi).
- Cohen, S. & Wills, T.A. (1985). Stress, social support, and the buffering hypothesis, *Psychological Bulletin*, 98(2), 310-357.
- Cutrona, C. E., Cole, V. Colangelo, N., Assouline, S. G. & Russel, D. W. (1994). Perceived parental social support and academic achievement: an attachment theory perspective, *Journal of Personality and Social Psychology*, 66(2), 369- 378.

- Çetin R. (2019). Ortaöğretim Öğrencilerinin Dindarlık Düzeyleri ve Ahlaki Çözülme Eğilimleri, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi).
- Çinçik, Z. B. (2019). Çukurova Üniversitesi aile hekimliği polikliniklerine başvuran üniversite öğrencilerinin riskli davranışları ve yaşam doyumları ile ilişkisi, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi).
- Dowell, E. B., Burgess A. W. & Cavanaugh, D. J. (2009). Clustering of internet risk behaviors in a middle school student population, *Journal of School Health*, 79(1), 547-553.
- Eker, D., Arkar, H. ve Yaldız, H. (2001). Çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeği'nin gözden geçirilmiş formunun faktör yapısı, geçerlik ve güvenilirliği, *Türk Psikiyatri Dergisi*, 12(1), 17-25.
- Ekmekçioğlu, E. B. (2019). Etik liderlik ve işyeri sapkın davranışları ilişkisinde ahlaki uzaklaşma ve güç mesafesi oryantasyonunun rolü (Yayımlanmamış doktora tezi).
- Erdoğan, N. (2007). Riskli cinsel davranışlar, *Riskli davranışlar gösteren çocuk ve ergenler*, (K. Ögel. Ed), Yeniden Sağlık ve Eğitim Derneği, 229-243.
- Erwin, P. (2000). *Çocuklukta ve ergenlikte arkadaşlık*, (O. Akınhay Çev), Alfa Yayınları.
- Fırat, S., Yoldaşcan, E., Çot, D. A., Dağlıoğlu, N., & Gülmen, M. K. (2016). Üniversite öğrencilerinde risk alma davranışları ve etkileyen faktörlerin incelenmesi. *Adli Tıp Bülteni*, 21(3), 172-176.
- Gençtanırım Kuru, D. (2010). Ergenlerde Riskli Davranışların Yordanması, (Yayımlanmamış doktora tezi).
- Gençtanırım, D. (2014). Riskli davranışlar ölçeği üniversite formu: geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları, *Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi*, 5(1), 24-34.
- Gençtanırım Kurt, D. ve Ergene, T. (2017). Türk ergenlerde riskli davranışların yordanması, *Eğitim ve Bilim*, 42(189), 137-152.
- Gezici Yalçın, M., Şenyurt, A.Y., Gültepe, B. ve Coşkun, H. (2016). Ahlâkî uzaklaşma ölçeğinin Türkçeye uyarlanması, *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 6 (1), 309-332.
- Gini, G., Thornberg, R. & Pozzoli, T. (2020). Individual moral disengagement and bystander behavior in bullying: the role of moral distress and collective moral disengagement, *Psychology of Violence*, 10(1), 38-47. <https://doi.org/10.1037/vio0000223>
- Hardy, S. A., Bean, D. S. & Olsen, J. A. (2015). Moral identity and adolescent prosocial and antisocial behaviors: interactions with moral disengagement and selfregulation, *Journal of Youth and Adolescence*, 44(8),1542-1554.
- İnal, H. C. ve Günay, S. (1993). *Olasılık ve matematiksel istatistik*, Hacettepe Üniversitesi Fen Fakültesi Yayınevi.
- İskender, A. (2018). Boş zamanda sıkılma algısı ile üniversite öğrencilerinin riskli davranışları arasındaki ilişkinin belirlenmesinde çok boyutlu algılanan sosyal destek araçlarının rolü, (Yayımlanmamış doktora tezi).
- Jessor, R. (1991). Risk behavior in adolescence: a psychosocial framework for understanding and action, *Journal of Adolescent Health*, 12, 597-605.
- Jessor, R, Donovan, J. E. & Costa, F. M. (1991) *Beyond adolescence problem behavior and young adult development*, Cambridge University Press, Transferred to digital printing 2006.
- Jessor, R., Turbin, M. S., Costa, F.M., Dong, Q., Zhang, H. and Wang, C. (2003). Adolescent problem behavior in china and united states: a cross-national study of psychosocial protective factors, *Journal of Research on Adolescence*, 13 (3): 329-342.
- Kağan, M. ve Yazıcıoğlu, M.M. (2019). Üniversite öğrencilerinde riskli davranışların incelenmesi üzerine bir araştırma, Gümüşhane: II USKB Bildiri Kitabı, 1275-1278.

Kağan, M. ve Yazıcıoğlu M. M. (2021). Üniversite öğrencilerinde ahlaki uzaklaşma tutumunun çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Uluslararası Türk Kültür Coğrafyasında Sosyal Bilimler Dergisi (TURKSOSBİLDER)* 6 (1), 01-11.

Kalaycı, Ş. (2010). *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri*, 5. Bs. Asil Yayınları.

Kandemir Özdiñ, N. (2019). Sibling bullying and peer bullying relations to empathy, moral disengagement, problem solving and parental acceptance-rejection, (Yayımlanmamış doktora tezi).

Karasar, N. (2015) *Bilimsel araştırma yöntemi*, 28. Bs., Nobel Akademik Yayıncılık.

Kızıltaş, A. (2019). Üniversite öğrencilerinin öz denetim, stresle başa çıkma ve sosyal destek algıları ile alkol ve madde kullanma riskleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi, (Yayımlanmamış doktora tezi).

Köklü, A. (2019). Ergenlerde ahlaki uzaklaşma ile riskli davranışlar ve empati yeteneği arasındaki ilişkinin incelenmesi, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi).

Körük, S. (2017). Üniversite öğrencilerinde riskli davranışların ortaya çıkmasında yordayıcı bir etken olarak uyumsuz şemaların telafileri, *Nesne Psikoloji Dergisi*, 5(9), 55-69.

Körük, S. ve Aypay, A. (2017). Ergenlerde riskli davranışların güvensiz bağlanma ve algılanan sosyal destek tarafından yordanmasında psikolojik belirtilerin aracı rolü, *Uluslararası Hakemli Psikiyatri ve Psikoloji Araştırmaları Dergisi*, 8, 23-51.

Mancini, J., A. & Huebner, A., J. (2004). Adolescent risk behavior patterns: Effects of structured time-use, inter personal connections, self-system characteristics, and socio-demographic influences. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 21(6), 647-668.

Natan MB, Golubev V, Shamrai V (2010) Smoking during pregnancy: analysis of influencing factors using the Theory of Planned Behaviour. *Int Nurs Rev*, 57, 388–394.

Newton, N. C. Havard, A. & Teesson, M. (2012). The association between moral disengagement, psychological distress, resistive self-regulatory efficacy and alcohol and cannabis use among adolescents in Sydney Australia, *Addiction Research & Theory*, 20:3, 261-269.

Newton, N. C., Barrett, E.L., Swaffield, L. & Teesson, M., (2014). Risky cognitions associated with adolescent alcohol misuse: moral disengagement, alcohol expectancies and perceived self-regulatory efficacy, *Addictive Behaviours*, 39(1), 165-172. <https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2013.09.030>

Okutan, N. (2016). Ahlaki söylem ve siyasal kimlik ile ahlaki çözülme arasındaki ilişkiler, (Yayımlanmamış doktora tezi)

Okutan, N. (2019). Vicdani/ahlaki körleşme: sosyal kimlik, algılanan gruplararası tehdit, yetkecilik ve söylem ilişkileri bağlamında değerlendirme, *Sosyal Bilimlerde Akademik Araştırmalar*, (Taştan, Z; Duman, M.Z. ve Yılmaz, G. Ed) 1. Bs, Hiperyayın, 115-142.

Ögel, K. (2007). Risk kavramının tanımı, *Riskli davranışlar gösteren çocuk ve ergenler*, (K. Ögel, Ed). Yeniden Sağlık ve Eğitim Derneği Yayınları, 13-25.

Ögel, K., Tarı, I. ve Yılmazçetin Eke, C. (2006). *Okullarda suç ve şiddeti önleme*. Yeniden Yayınları, 17.

Özer, A., Gençtanırım, D. ve Ergene, T (2011). Türk lise öğrencilerinde okul terkinin yordanması: aracı ve etkileşim değişkenleri ile bir model testi, *Educ. Sci.*, 36(161), 302-317.

Özkan, A. (2019). Üniversite öğrencilerinin narsisizm düzeyleri ile ahlaki kayıtsızlık ve saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi).

Pallant, J. (2020). *SPSS kullanma kılavuzu* (S. Balcı & B. Ahi, Çev.) 3. Bs, Anı Yayıncılık.

Park, H. (2007). Effects of social support, coping strategies, self-esteem, mastery, and religiosity on the relationship between stress and depression among korean immigrants in the united states:

Structural equation modeling (Order No. 3290896). Available from ProQuest Dissertations & Theses Global. (304831339). Retrieved from <https://www.proquest.com/dissertations-theses/effects-social-support-coping-strategies-self/docview/304831339/se-2>

Parladıcı, R. M. (2020). Ergenlerde problemlı internet kullanımını, saldırganlık ve olumlu sosyal davranış arasındaki ilişkinin incelenmesi: ahlaki uzaklaşmanın aracı rolü. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi).

Racz, S. J., McMahon, R. J., & Luthar, S. S. (2011). Risky behavior in affluent youth: Examining the co-occurrence and consequences of multiple problem behaviors. *Journal of child and family studies*, 20, 120-128.

Rogers, C. (2012). *Client centered therapy* (New Ed). Hachette UK.

Rumberger, R. W. (2012). *Dropping out: Why students drop out of high school and what can be done about it*. Harvard University Press.

Quinn, C.A. & Bussey, K. (2015). The role of moral disengagement in underage drinking and heavy episodic drinking, *Substance Use & Misuse*, 50(11), 1437-1448.

Shapiro, R., Siegel, A. W., Scovill, L. C. & Hays, J. (1998). Risk-taking patterns of female adolescents: what they do and why, *Journal of Adolescence*, 21, 143-159.

Siegell, A. W. & Cousin, J. H. (1994). Adolescents perception of the benefits and risks of their own risk taking, *Journal of Emotional and Behavioral Disorders*, 2(2), 89- 99.

Sjögren, B.; Thornberg, W. L. & Gini G. (2020). Bystander behaviour in peer victimisation: moral disengagement, defender self-efficacy and student-teacher relationship quality, *Research Papers in Education*, ISSN: 0267-1522, 1-23. <https://doi.org/10.1080/02671522.2020.1723679>

Sorias O. (1988). Sosyal desteklerin ruhsal sağlığı koruyucu etkisinin depresyonlu ve sağlıklı kontrollerde araştırılması, *Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 27, 3, 1033-1039.

Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2020). *Çok değişkenli istatistiklerin kullanımı*. Nobel Akademi.

Tarı Cömert, I. (2007). İnternet ve bilgisayar bağımlılığı, *Riskli davranışlar gösteren çocuk ve ergenler*, (K. Ögel, Ed) İstanbul: *Yeniden Sağlık ve Eğitim Derneği*, 227-286.

Taştan, G. (2019). Lise öğrencilerinde algılanan sosyal destek düzeyi ile ebeveyn ergen ilişkisi niteliğinin sigara kullanımı üzerine etkisi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi).

Tunç Omar, A. (2019). Sigara kullanan ve kullanmayan ergenlerin, algılanan sosyal destek ve bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi).

Turhan, E., İnandı, T., Özer, C. ve Akoğlu, S. (2011). Üniversite öğrencilerinde madde kullanımı, şiddet ve bazı psikolojik özellikler, *Türkiye Halk Sağlığı Dergisi*, 9(1), 33-44.

Tuzgöl Dost, M. ve Keklik, İ. (2014). Sürekli kaygı, umutsuzluk ve benlik saygısının ergenlerin riskli davranışlarını yordama gücü, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(51), 195-208.

Uludağlı, N. P., & Sayıl, M. (2009). Orta ve ileri ergenlik döneminde risk alma davranışı: Ebeveyn ve akranların rolü. *Türk Psikoloji Yazıları*, 12(23), 14-24.

Yazıcıoğlu, M. M. (2020). Üniversite öğrencilerinde algılanan sosyal destek, ahlaki uzaklaşma ve riskli davranışlar arasındaki ilişkilerin incelenmesi, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi).

Utkan, R. (2019). Romantik ilişkide psikolojik şiddet, algılanan sosyal destek ve öz yeterlik ilişkisinin incelenmesi, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi).

Yalçın Ö. (2014). Ahlaki ihlallere tanıklıkta ahlaki geri çekilme: ahlaki temel ve içgrup/dışgrup durumlarında gözlenen farklılıklar, (Yayımlanmamış doktora tezi).

Yalçın Irmak, A., & Erdoğan, S. (2015). Dijital oyun bağımlılığı ölçeği türkçe formunun geçerliliği

Yamaç, Ö. (2009). Üniversite öğrencilerinin algıladıkları sosyal destek ile stresle başa çıkma stilleri arasındaki ilişki. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi).

Yavuz Birben, F. (2019). Ahlaki kayıtsızlığı azaltmaya yönelik bir eğitim programı geliştirilmesi ve etkililiğinin değerlendirilmesi, (Yayımlanmamış doktora tezi).

Yaycı, L. (2016). Lise öğrencilerinde aileden algılanan sosyal destek ile denetim odağı arasındaki ilişkinin incelenmesi, *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(3), 829-843.

Yazıcı, Y. (2017). Bir üniversitede sağlık alanında eğitim gören birinci sınıf öğrencilerinde riskli sağlık davranışları, etkileyen faktörler ve algılanan sosyal destek ilişkisi, (Yayımlanmamış uzmanlık tezi).

Yıldırım, B. (2016). Üniversite öğrencilerinde riskli sağlık davranışlarının belirlenmesi, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi).

Yılmazçetin Eke, C. (2007). Riskli davranışlarla ilgili olarak yapılan araştırmalara bir bakış, *Riskli davranışlar gösteren çocuk ve ergenler*, (K. Ögel, Ed). Yeniden Sağlık ve Eğitim Derneği, 33-55

Zuckerman, M. (2007). *Sensation seeking and risky behavior*. American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/11555-000>

EXTENDED ABSTRACT

Introduction: The purpose of this study was to analyze the extent to which risky behaviors observed among university students were explained by moral disengagement and perceived social support and to determine whether risky behavior differed based on gender. A risky behavior can hinder an individual's personal development from a personal and social viewpoint; therefore, it is defined as a behavior that can adversely affect an individual and their environment. People may exhibit such behaviors with a desire to challenge their friends, environment, or themselves or to belong to a group. When individuals exhibit risky behaviors, they may perceive that they have gained some benefits, and this can increase the frequency of behavior. These include individuals' having the desire to feel like adults, a desire to prove themselves, and a sense of excitement, and these so-called achievements seem like gains, but over time cause problems (Jessor et al., 1991). Since risky behaviors cause undesirable situations, it is important to carry out studies that determine what causes risky behavior, especially in young people.

This voluntary-basis study was carried out with 646 university students studying in five different faculties of Erzincan Binali Yıldırım University in the 2019-2020 academic year. University students' risky behavior scores were obtained by using the Risky Behaviors Scale-University Form (RBS-UF; Gençtanırım, 2014). Among these dimensions were anti-social behaviors, alcohol abuse, smoking, suicidal tendency, eating habits, school dropout, and drug abuse. University students' moral disengagement scores were determined using the Moral Disengagement Scale developed by Bandura et al. (1996) and adapted into Turkish by Gezici Yalçın et al. (2016). Perceived social support scores were obtained with the Multidimensional Scale of Perceived Social Support, the original form of which was created by Zimet et al. (1988; cited by Eker et al., 2001) and adapted into Turkish by Eker et al. (2001).

Method: The obtained scores were analyzed using the relational model. A relational model was a quantitative research method that was used to test the assumption or hypothesis of change between two or more variables. In this model, relational analysis was based on correlation or comparison (Karasar, 2015). Analysis of moral disengagement and perceived social support sub-dimensions as predictors of risky behavior was performed using multiple regression analysis. Each independent variable was included in the model at the same time in multiple regression analysis. it was used to determine to what extent a series of variables (subdimensions of moral disengagement and perceived social support) explained the variance of the dependent variable, as well as the degree to which each of the independent variables explained the variance on the dependent variable (Pallant, 2020:165). T-test was performed for independent groups in order to determine whether there was a statistically significant difference between male and female study groups in terms of risky behavior sub-dimension scores. Independent groups t-test was used to analyze whether there was a difference between the mean scores of two independent groups according to a variable (Ak, 2010).

Findings, Discussion and Results: According to the analyses, all risky behavior subdimensions were determined to be positively predicted by moral disengagement ($t(\text{AB-MD})=15.366$; $\beta(\text{AB})=.52$; total $R^2(\text{AB})=.285$; $p=.000$); ($t(\text{AA-MD})=8.028$; $\beta(\text{AA})=.30$; total $R^2(\text{AA})=.106$; $p=.000$); ($t(\text{S-MD})=5.984$; $\beta(\text{S})=.228$; total $R^2(\text{S})=.84$; $p=.000$); ($t(\text{ST-MD})=6.402$; $\beta(\text{ST})=.234$; total $R^2(\text{ST})=.154$; $p=.000$); ($t(\text{EH-MD})=4.171$; $\beta(\text{EH})=.164$; total $R^2(\text{EH})=.030$; $p=.000$); ($t(\text{SD-MD})=6.124$; $\beta(\text{SD})=.230$; total $R^2(\text{SD})=.110$; $p=.000$); ($t(\text{DA-MD})=8.852$; $\beta(\text{DA})=.327$; total $R^2(\text{DA})=.140$; $p=.000$). Risky behavior could be a means of escaping the disturbing emotions felt by individuals within the framework of the moral standards learned in the family and social environments. It was possible for individuals to face dilemmas in uncertain situations that required moral decisions. Because such behaviors were open to interpretation, young people could try to moralize choices that suited their desires and interests. According to Bandura (1990), this caused moral disengagement mechanisms to be active and ease individuals' consciences by reducing the feeling of guilt. Therefore, young people were more likely to engage in risky behavior.

It was determined that the sub-dimensions of risky behavior, anti-social behavior, alcohol abuse, and eating habits were not predicted statistically significantly by the perceived social support. However, it was determined that the sub-dimension of smoking was positively predicted by the significant other sub-dimension of perceived social support ($t(\text{S-SO})=3.882$; $\beta(\text{S})=.152$; total $R^2(\text{S})=.84$; $p=.000$). It was found that the sub-dimensions of risky behavior, suicidal tendency, and drug abuse were negatively predicted by the family ($t(\text{ST-Fa})=-4.307$; $\beta(\text{ST})=-.173$; total $R^2(\text{ST})=.154$; $p=.000$; $t(\text{DA-Fa})=-2.264$; $\beta(\text{DA})=-.100$; total $R^2(\text{DA})=.140$; $p=.014$) and friends ($t(\text{ST-Fr})=-4.195$; $\beta(\text{ST})=-.168$; total $R^2(\text{ST})=.154$; $p=.000$; $t(\text{DA-Fr})=-2.190$; $\beta(\text{DA})=-.088$; total $R^2(\text{DA})=.140$; $p=.029$) sub-dimensions of perceived social support. It was found that the school dropout sub-dimension, which was one of the risky behavior sub-dimensions, was positively predicted by the significant other ($t(\text{SD-SO})=3.317$; $\beta(\text{SD})=.128$; total $R^2(\text{SD})=.110$; $p=.001$) and negatively predicted by the friend ($t(\text{SD-Fr})=-4.967$; $\beta(\text{SD})=-.204$; total $R^2(\text{SD})=.110$; $p=.000$) sub-dimensions. It was possible for a significant other to encourage risky behaviors by engaging in risky behaviors (Ögel, 2007). Therefore, the negative influence of the young people in the study group from the significant other could cause them to exhibit risky behavior. As a result of this, we concluded that any type of support perceived by the individuals could not be a positive one, but rather a support that led to a negative one.

The mean scores of the risky behavior sub-dimensions were analyzed according to the gender variable. Anti-social behaviors, alcohol abuse, smoking, school dropout, and drug abuse sub-dimension scores were found to be significantly higher in male students than in female students ($t(\text{AB})=-10.144$, $t(\text{AA})=-7.148$, $t(\text{S})=-10.199$, $t(\text{SD})=-6.210$, $t(\text{DA})=-6.361$, $p < .01$). In the sub-dimensions of suicidal tendency and eating habits, there was no significant difference according to the gender variable ($t(\text{ST})=-1.394$, $t(\text{EH})=.906$, $p > .05$). The males were more likely to take risks than the females. This could arise from the social structure supporting the males with risky behavior and the gender roles imposed on adolescent males. The studies on gender roles revealed that males had a greater tendency to take risks than females. With age, however, this distinction in risk-taking was observed to decrease (Byrnes, Miller, and Schafer, 1999). The tendency of male students to exhibit more risky behavior than female students could be the roles assigned to males by society and the dominant culture. Organizing psycho-educational studies for families, society, and youth was considered beneficial in eliminating these roles.